

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Windmolen Schaliënmolen met omgeving in Tessenderlo

Monument en dorpsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Windmolen Schaliën molen met omgeving, Tessenderlo, Achterheide,
Engsbergseweg, Heuvelken en Prinsenbos – monument en dorpsgezicht

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/71057/102.1

7/06/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	5
1.3.1.	Bescherming als monument en dorpsgezicht.....	5
1.3.2.	Beheer en handhaving	6
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.	Evaluerend gedeelte	8
2.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	8
2.1.1.	Algemeen.....	8
2.1.2.	Verlies erfgoedwaarden.....	9
2.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	10
2.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	10
2.4.	Juridische toestand.....	10
2.4.1.	Adres en kadaster	10
2.4.2.	Onroerend Erfgoed	11
2.4.3.	Omgeving	11
2.4.4.	Natuur en Bos.....	12
3.	Bronnen	12
4.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	12
4.1.	Omgevingsplan	12
4.2.	Fotobijlage	12
4.3.	Documentatie	12
4.4.	Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen	12

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit dossier werd opgemaakt naar aanleiding van een typologisch-thematisch evaluerend onderzoek naar windmolens in Vlaanderen.

De Vlaamse Regering heeft zich in het Regeerakkoord (2019-2024) als doel gesteld om te onderzoeken of het behoud van het beschermd erfgoed geslaagd is. De herevaluatie van windmolens (2020-2021) diende hierbij als één van de pilootprojecten. Alle bewaarde traditionele windmolens in Vlaanderen werden in het kader van dit project geherevalueerd binnen een thematisch-typologisch toetsingskader en op basis van de huidige erfgoedwaarden en criteria. De resultaten en methodologie van dit onderzoek zijn terug te vinden in het gepubliceerde rapport: [Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen](#).

Op basis van dit onderzoek zijn vijf opheffingsdossiers van beschermde windmolens (al dan niet met hun omgeving), evenals één opheffingsdossier van een beschermde molenaarswoning en één opheffingsdossier van een beschermde molenomgeving toegevoegd aan de beschermingskalender 2022. Dit dossier betreft de opheffing van de bescherming als monument en als dorpsgezicht van de windmolen Schaliënmolen met omgeving in Tessenderlo.

1.1. Situering

De Schaliënmolen ligt aan de Achterheide in Tessenderlo (Limburg), meer bepaald in het voormalige gehucht Het Heuvelken, aan de zuidoostzijde van het gehucht Okselaar (Vlaams-Brabant). Ten westen van de molensite bevindt zich de Turnhoutsebaan en ten zuiden de Engsborgweg. Het beschermd dorpsgezicht strekt zich een 200-tal meter uit ten noorden en zuiden van de molen en een 400-tal meter ten oosten, richting het gehucht Engsborgen. Deze omgeving wordt gekenmerkt door recente lintbebouwing (langs de Engsborgweg) en bebossing. De molen zelf bevond zich op een lichte verhoging achteraan een volledig bebost perceel, maar sinds de demontage van de molen in 2004 resten hiervan enkel nog de belt en cirkelvormig funderingsmetselwerk. Op het perceel ten noorden hiervan (Achterheide 8) bevindt zich de voormalige molenaarswoning.

De windmolen Schaliënmolen met omgeving werd op 23 oktober 1981 bij koninklijk besluit beschermd als monument en dorpsgezicht.

1.2. Historisch overzicht¹

Oorspronkelijk stond op deze locatie een standaardmolen, voor de eerste maal vermeld in 1336, wanneer hij door de graaf van Loon aan de abdij van Averbode werd overgemaakt. In 1830 werd een houten achtkante bovenkruier gebouwd door August Ariën maar deze werd vlak na de oprichting ernstig beschadigd door een storm, die de kap en wieken afrokte. Pas in 1860 volgde een herstel door Franciscus Dehaes, een watermolenaar uit Zichem. In 1875 kocht Victor Huygens, lid van de gekende molenaarsfamilie Huygens, de molen aan. De laatste molenaar, Dominicus Huygens-Van Meeuwen, maalde tot in 1942,

¹ Gebaseerd op: DENEWET L. & HOLEMANS H. 2020: *De Schaliënmolen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=581> en AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Schaliënmolen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/84273> (Geraadpleegd op 5 januari 2022).

maar liet de molen tot midden de jaren 1950 af en toe draaien. Daarna geraakte de molen in verval.

1.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier²

1.3.1. Bescherming als monument en dorpsgezicht

De windmolen Schaliënmolen werd op 23 oktober 1981 bij koninklijk besluit beschermd als monument, omwille van de industrieel-archeologische waarde. De windmolen werd met omgeving bij hetzelfde besluit beschermd als dorpsgezicht omwille van de industrieel-archeologische waarde en de historische waarde.

In februari 1979 had de eigenaar van de Schaliënmolen een aanvraag ingediend voor de bescherming van de molen als monument in functie van een maalvaardige restauratie. Architect Lou Jansen maakte hiervoor ook concrete plannen.³ Tijdens de beschermingsprocedure tekende de eigenaar, net zoals enkele andere eigenaars van percelen in de omgeving, bezwaar aan tegen de bescherming van enkele percelen binnen het dorpsgezicht omwille van de bouwbeperkingen maar deze bezwaren werden weerlegd.⁴

De Schaliënmolen had op het moment van bescherming in 1981 ontegensprekelijk nog een heel hoge erfgoedwaarde. De molen werd beschermd als monument omwille van de industrieel-archeologische waarde als houten achtkante bovenkruier. Dit molentype wordt beschouwd als een technisch hoogtepunt van de molenbouw en sluit aan bij een in Nederland beter bekend model. In Vlaanderen bleven slechts drie exemplaren bewaard. De achtkantige korenmolen was met name typerend voor de Kempen en het westen van Limburg. Het stijl- en regelwerk van de Schaliënmolen is representatief voor Vlaamse achtkanters maar de molen onderscheidt zich wel door het rollenkruierwerk, aangezien de meeste achtkanters waaronder de twee andere bewaarde exemplaren, zetelkruierwerk bezaten.

In het beschermingsdossier van de molen werd naast deze typologische waarde ook de samenhang met de goed bewaarde molenaarswoning van 1880 (een typisch Kempisch molenaarsbedrijf) aangehaald, wat vandaag onder het criterium context(waarde) zou worden gevat.

Ten slotte werd de industrieel-archeologische waarde van de molen als monument ook gemotiveerd door te verwijzen naar de bereidheid van de eigenaren om deze molen opnieuw in werking te stellen.

De omgeving werd beschermd als dorpsgezicht omwille van de industrieel-archeologische en historische waarde. De industrieel-archeologische waarde slaat op de windvang maar vanuit deze motivering is de afbakening van het dorpsgezicht ontoereikend: aan de west- en zuidwestzijde van de molen, de overheersende windrichting, is amper een dertigtal

² Tenzij anders vermeld is dit gebaseerd op volgende archieven: Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL000226, Tessenderlo houten windmolen Schaliënmolen (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1981); Onroerend Erfgoed Industrieel Erfgoed, Digitaal lopend archief, Tessenderlo houten windmolen Schaliënmolen.

³ Deze worden bewaard in het archief van de architect, bewaard door het Architectuurarchief Vlaanderen in Antwerpen.

⁴ 17 maart 1980 voorontwerplijst, 25 maart 1980 betekening, 13 oktober 1980 ontwerplijst, 17 november 1980 betekening, 29 oktober 1980 Staatsblad, 23 oktober 1981 Koninklijk Besluit tot bescherming, 5 februari Staatsblad.

meter beschermd.⁵ In het beschermingsdossier werd aangegeven dat het zuidwestelijk deel van het molenbiotoop nog in een latere fase zou worden beschermd maar dit is nooit gebeurd.

Bij de historische waarde wordt verwezen naar zowel open heidegebied als een agrarisch-landelijk karakter en een molenlandschap (met onder andere de belt en de molenaarswoning). Deze landschapskenmerken stonden op moment van bescherming al onder druk van opschietende bomen en geplande verkavelingen maar waren nog herkenbaar ("*goed aanwijsbaar*").

1.3.2. Beheer en handhaving

De molen was op moment van bescherming al in slechte staat na een kwart eeuw stilstand (zie bijlage 4.3. foto 1) en ook na de bescherming degradeerde de toestand verder, mede omdat de eigenaar het restauratieproject liet varen.⁶ Vanaf 1989 ijverde Onroerend Erfgoed⁷ actief voor het onderhoud, herstel en restauratie van de molen, onder andere door de eigenaar te wijzen op zijn onderhouds- en instandhoudingsplicht.⁸ De eigenaar vroeg echter om de bescherming van de molen en zijn omgeving op te heffen.

In 1995 vroeg ook de gemeente Tessenderlo de opheffing van de bescherming. Hierop werd niet ingegaan met als argument dat zelfs een volledige reconstructie mogelijk bleef voor een als monument beschermde molen. Vijf jaar later (overleg van 17 mei 2000) stelde de gemeente voor om de molen over te kopen maar deze eigendomsoverdracht ging om onbekende redenen niet door.

Op 17 mei 2004 werd op vraag van de eigenaar (gedateerd 17 december 2003) vergunning verleend om de molen te demonteren en op te slaan op een domein van de gemeente, H. Hartlaan 31 (Tessenderlo, derde afdeling, sectie C, perceelnummer 1412S). Deze vergunning werd gemotiveerd door de noodzaak gezien de staat waarin het monument zich bevond. Als voorwaarden werden gesteld:

- een uitgebreide fotoreportage tijdens de demontage (zie bijlage 4.3. foto 2-105);
- nummering van maatgevende en herbruikbare onderdelen en overname van deze nummering op plan (zie bijlage 4.3. foto 106-132);
- een goed geventileerde stapeling en afscherming van de onderdelen.

Een heropbouw binnen een bepaalde termijn werd niet als voorwaarde gesteld maar in de bijhorende briefwisseling ging Onroerend Erfgoed uit van een termijn van vijf jaar alvorens de molen kon worden heropgebouwd. De demontage en stockage werden uitgevoerd door de vzw Levende Molens en molenaar Willem Roos met logistieke ondersteuning door de gemeente die ook de opslag op zich nam. Detailopmetingen van de molenonderdelen werden op dat moment niet uitgevoerd.

In 2009 werden opnieuw meerdere initiatieven genomen in functie van het beheer van deze molen. Op 27 januari 2009 organiseerde de Vlaams Landmaatschappij (eigenaar van omliggende gronden) een overleg met Onroerend Erfgoed en vzw Levende Molens over de

⁵ Mogelijk was dit omdat zich verder aan deze zijde een andere gemeente en provincie bevinden (met name Scherpenheuvel-Zichem in Vlaams-Brabant).

⁶ Zie bijvoorbeeld beschrijving in: E.D.K. 1979: Nieuw leven rond de molen van Engsbbergen?, *Levende Molens*, 2.3, 35-36.

⁷ De voorgangers van het agentschap Onroerend Erfgoed worden in dit dossier aangeduid als "Onroerend Erfgoed".

⁸ Zie onder andere een brief van 14 december 1989.

toekomstmogelijkheden van de molen. Op 31 maart 2009 werd opnieuw contact opgenomen met de eigenaar om te peilen naar zijn verdere stappen en intenties en om hem te herinneren aan zijn onderhoud- en instandhoudingsplicht. Hij antwoordde op 4 mei 2009 dat hij voldaan had aan de instandhoudingsplicht door zijn toestemming te geven aan de demontage en dat hij verder geen actie wenste te ondernemen. Op 25 juni 2009 volgde een overleg tussen gemeente, Onroerend Erfgoed, de Vlaamse Landmaatschappij en Regionaal Landschap Lage Kempen over de restauratie en eventuele verplaatsing van de molen maar ook dit initiatief gaf geen resultaat.

In 2011 werd een handhavingstraject opgestart ten aanzien van de eigenaar omwille van ernstige verwaarlozing (inbreuken op decreet van 3/3/1976, besluit van 17/11/1993 en beschermingsbesluit van 23/10/1981). Op 14 oktober 2011 werd in het kader hiervan een inspectie uitgevoerd waaruit bleek dat de molenonderdelen in 2004 vrij goed waren gestockeerd (geventileerd en grotendeels beschermd tegen weersomstandigheden zoals zon, regen en wind). Op 24 oktober 2011 werd het proces-verbaal afgesloten maar in 2012 stelde de Procureur des Konings dat de demontage en opslag vergund was en het dossier werd door het parket zonder gevolg geklasseerd omwille van onvoldoende bewijzen: *"Het dossier maakt onvoldoende duidelijk welke inbreuken gepleegd werden en of de vergunning miskend werd. Ter zake werd een vergunning afgeleverd tot demontage en opslag van de onderdelen van de molen en het is niet bewezen dat deze vergunning niet nageleefd werd".*⁹

De daaropvolgende jaren werd onder andere aan het gemeentebestuur, de Vlaamse Landmaatschappij, Regionaal Landschap Lage Kempen en de vzw Levende molens gevraagd om in dit dossier een trekkersrol op te nemen en/of op te treden als bouwheer maar geen van deze partijen bleek bereid een financieel en/of formeel engagement op zich te nemen. In 2017 waren er wel twee private initiatieven om de molen herop te bouwen (nabij de Beddermolen in Westerlo en nabij de Molen van 't Veld in Geel) maar ook deze initiatieven liepen op niets uit.

Op 17 mei 2019 stelde het agentschap Onroerend Erfgoed zelf voor om de opheffingsprocedure op te starten voor zowel het monument als het dorpsgezicht, op voorwaarde dat er geen andere erfgoedwaarden bewaard waren in de omgeving. Na een schriftelijk protest hiertegen van de VZW Levende Molens (1 augustus 2019) antwoordde het agentschap op 14 augustus 2019 dat er twijfels waren over de haalbaarheid van een heropbouw met de oorspronkelijke molenonderdelen. Om die reden werd aan Monumentenwacht Vlaanderen gevraagd om de bouwfysische staat te controleren en daarnaast werden het molenbiotoop en de ruimere context van de molen bekeken. Daarna zou in overleg met de eigenaar, de gemeente en de molenverenigingen onderzocht worden of de restauratie ook effectief kon gerealiseerd worden. Het inspectierapport van Monumentenwacht (inspectiedatum 4 december 2019) stelde duidelijk dat de bouwfysische toestand zeer slecht was (zie 1.4.) en dat de bewaarde molenonderdelen niet meer kunnen hergebruikt worden voor heropbouw.¹⁰

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed, digitaal beheersarchief, correspondentie.

¹⁰ MONUMENTENWACHT VLAANDEREN 2018: 31031-2019-M Schaliënmolen 3980 Tessenderlo.

Vanuit de thematisch-typologische herevaluatie van het windmolenerfgoed in Vlaanderen (2020-2021) werd het opheffingsvoorstel voor deze molen bevestigd.¹¹ Tijdens dit onderzoek bleek dat de gemeente Tessenderlo vragende partij is om niet langer in te staan voor de opslag van de molenonderdelen op de gemeentelijke werkplaats.¹²

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 19 januari 2022. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de huidige toestand van het onroerend goed.

Op de oorspronkelijke locatie bevindt zich nog funderingsmetselwerk (waarschijnlijk een deel van de kelder) met aanzetten van de gemetselde steunen van de dwarsbalken van de achtkanter. Dit bestaat uit een combinatie van baksteenmetselwerk en natuursteen en is overwoekerd door struikgewas en onkruid. De gedemonteerde onderdelen liggen onder een afdak op een gemeentelijk domein aan de H. Hartlaan 31, Tessenderlo. Op 4 december 2019 voerde Monumentenwacht Vlaanderen op vraag van het agentschap Onroerend Erfgoed een inspectie uit van deze onderdelen en in het rapport stelde ze: *"Intussen is het verval nagenoeg compleet aangezien ook de nog bewaarde onderdelen niet langer geschikt zijn om de molen te heroprichten."* De bouwfysische toestand en het onderhoud werden in dit rapport ingeschaald als "zeer slecht", het meest negatieve oordeel op een 6-delige schaal. Het risico op gevolgschade werd ingeschaald als "verhoogd", het op één na meest negatieve op een 6-delige schaal. Verder stelt dit rapport: *"De bewaarde onderdelen zijn sterk verzwakt door de jarenlange verwaarlozing en blootstelling aan het buitenklimaat. Ze zijn onbetrouwbaar geworden om als structureel element te dienen in een molenconstructie of om om te gaan met de belasting die erop wordt uitgeoefend bij het draaien en malen."* Alle houten onderdelen zijn bestempeld als onbruikbaar door schimmelvorming, rotting en/of aantasting door houtborende insecten. Slechts enkele onderdelen kunnen eventueel hergebruikt worden:

- de smeed- en gietijzeren onderdelen, namelijk die met meer sectie die kunnen ontroest worden zonder te veel materiaalverlies (zoals het kammenwiel);
- de natuurstenen maalstenen.¹³

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

2.1.1. Algemeen

Het molentype van de Schaliën molen dat de bescherming grotendeels motiveert, is inderdaad zeldzaam voor Vlaanderen maar dit was ook historisch al het geval. Op het

¹¹ VANDEWEGHE E., BECUWE F., DE SADELEER S. & DECOODT H. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 187, Brussel.

¹² Mail van de gemeente Tessenderlo (stedenbouwkundig ambtenaar An Mertens) aan Evert Vandeweghe, 22 maart 2021.

¹³ MONUMENTENWACHT VLAANDEREN 2018: 31031-2019-M Schaliën molen 3980 Tessenderlo, 3-7.

hoogtepunt waren er maximaal 27 houten achtkanters in Vlaanderen, volgens Paul Bauters.¹⁴ Bovendien zijn er nog twee andere exemplaren bewaard: de Molen van Schulen in Genk en de Toremansmolen in Arendonk. Deze dateren net zoals de Schaliën molen uit het eerste kwart van de 19de eeuw maar zijn wel in goede bouwfysische toestand, maalvaardig en hun toekomst lijkt gegarandeerd. De Molen van Schulen maakt deel uit van het openluchtmuseum in Bokrijk. Voor de Toremansmolen in Arendonk wordt bekeken of de windvang meer duurzaam kan gegarandeerd worden door een bescherming met een overgangszone. De opheffing van deze bescherming creëert dus geen hiaat in het beschermde bestand op Vlaams niveau. Men zou kunnen argumenteren dat de Schaliën molen voor Vlaanderen uniek is door de combinatie van molentype (achtkante houten bovenkruier) en kruisysteem (rollenkruierwerk) maar deze uniciteit geldt in principe voor alle historische windmolens in Vlaanderen die, in vergelijking met bijvoorbeeld die in Nederland, heel idiosyncratisch zijn door regionale verschillen en de aanwezigheid van kleinschalige, lokale molenmakersbedrijven.

Ten slotte is er sinds eind jaren tachtig geen bereidheid meer van de eigenaren om deze molen in werking te stellen, een bereidheid die op moment van bescherming nog expliciet werd aangehaald als motivatie.

2.1.2. Verlies erfgoedwaarden

Artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 stelt dat de Vlaamse Regering een besluit tot definitieve bescherming geheel of gedeeltelijk kan wijzigen of opheffen als de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan. De erfgoedwaarden van de Schaliën molen en omgeving in Tesseldelelo zijn onherstelbaar aangetast. Dit geldt zowel voor de industrieel-archeologische waarde van het monument als voor de industrieel-archeologische en historische waarde van het dorpsgezicht.

De molen zelf was op moment van bescherming in 1981 al in een slechte bouwfysische toestand maar deze toestand verslechterde de daaropvolgende decennia nog in die mate dat in 2004 een demontage noodzakelijk bleek. Sindsdien is de bouwfysische toestand van de molenonderdelen zodanig aangetast dat de molen materieel als bijna volledig verloren kan worden beschouwd (zie 1.4.). Door de aantasting en het verlies van de erfgoedkenmerken en -elementen is herstel enkel mogelijk door een volledige reconstructie met nieuwe materialen. Houten molens zijn natuurlijk materieel sowieso heel kwetsbaar en dus meer dan menig ander onroerend erfgoed onderhevig aan ingrijpende restauraties en zelfs reconstructies. Ook recent nog werden verschillende beschermde houten molens bijna volledig gereconstrueerd. Bij de Schaliën molen is echter ook het oorspronkelijk molenbiotoop verloren gegaan door bebouwing en bebouwing wat de werking als windmaalvaardige molen – cruciaal voor het behoud – onmogelijk maakt. En ook de molenaarswoning – die bijdroeg tot de contextwaarde van de molen op het moment van bescherming – is ondertussen ingrijpend verbouwd.

Ook de bescherming als dorpsgezicht wordt opgeheven omdat de historische en industrieel-archeologische erfgoedwaarden onherstelbaar zijn aangetast, met name door bebouwing, bebouwing en verbouwing. Deze omgeving kan niet langer de nodige windvang garanderen om een houten windmolen van dit type te doen malen. Op basis van een

¹⁴ Interne nota 21/11/2017

vergelijking van orthofoto's van 1971 en 1979-1990 blijkt dat binnen de afbakening van het beschermde dorpsgezicht het open heidelandschap ten oosten van de windmolen vervangen is door lintbebouwing en bos. Dit wordt vandaag ook aangeduid als gebied waar geen archeologie te verwachten valt, wat er op wijst dat de bodem ingrijpend verstoord is.¹⁵ Daarnaast zijn ten noorden, noordoosten en zuidoosten van de molen open graslanden (akkerlanden?) vervangen door bos. De historische landschapskenmerken die op het moment van bescherming in 1981 al onder druk stonden zijn in 2022 dus niet meer herkenbaar.

2.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De molen werd op 23 oktober 1981 beschermd als monument omwille van de industrieel-archeologische waarde en met hetzelfde besluit werden de molen en omgeving ook beschermd als dorpsgezicht omwille van de industrieel-archeologische en historische waarde (zie 2.1.1.).

De plannen van Lou Jansen voor de maalvaardige restauratie van de molen uit 1980 (zie bijlage 4.3. foto 133-134) en de fotoreportage en het genummerd plan die opgemaakt werden bij de demontage in 2004 (zie bijlage 4.3. foto 2-105 en 106-132) registreren en documenteren in voldoende mate de erfgoedwaarden die verloren gaan.

Gezien de zeldzaamheid van het molentype – dat mee de motivering van de industrieel-archeologische waarde van het beschermde monument vormde – is het aan te bevelen dat waardevolle molenonderdelen zoveel mogelijk museaal bewaard worden, in het bijzonder kenmerkende elementen zoals de kleine askop en het rollenkruiwerk. Verder is het aan te bevelen dat herbruikbare molenonderdelen (zoals de natuurstenen) goed geventileerd en afgeschermd opgeslagen worden in functie van hergebruik. Er is geen verplichting tot behoud of opslag van deze elementen in een onroerenderfgoeddepot.

2.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van de windmolen Schaliënmlen en de bescherming als dorpsgezicht van diezelfde molen met omgeving worden volledig opgeheven omdat de erfgoedwaarden van het volledige monument en dorpsgezicht onherstelbaar zijn aangetast.

De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Adres en kadaster

De windmolen Schaliënmlen werd beschermd als monument met volgende adresgegevens: te Engsbergen, Achterheide 7, te Tessenderlo, bekend ten kadaster: Tessenderlo, sectie D, perceelnummer 1137G.

¹⁵Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: *Gebied 2089* [online] <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/122930> (Geraadpleegd op 05-01-2022).

Opheffingsdossier: Windmolen Schaliën molen met omgeving, monument en dorpsgezicht

Vandaag is dat: op het perceel bekend ten kadaster: Tessenderlo, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 1137/G. De demonteerbare onderdelen van het monument werden in 2004 verplaatst naar de gemeentelijke werkplaats aan de H. Hartlaan 31 in Tessenderlo (derde afdeling, sectie C, perceelnummer 1412H, heden perceelnummer 1412S).

De windmolen Schaliën molen met omgeving werd beschermd als dorpsgezicht met volgende adresgegevens: Achterheide 7 met zijn omgeving te Tessenderlo, zoals afgebakend op plan bij het beschermingsbesluit.

Vandaag is dat: Achterheide 8, 8A en zonder nummer, Engsborgseweg 238, 242, 246, 248, 250, 252, 254, 256, 260, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199 en zonder nummer, Heuvelken 2, 3, 4 en zonder nummer en Prinsbos 67 in Tessenderlo, bekend ten kadaster: Tessenderlo, 4de afdeling, sectie D, perceelnummers 1127/N3 1127/X2, 1127/Y2 (deel), 1132/A2, 1132/N, 1132/P, 1132/R, 1132/S, 1132/T, 1132/V, 1132/W, 1132/X, 1132/Z, 1132/2B2, 1132/2C2, 1132/2K, 1132/2L, 1132/2M, 1132/2R, 1132/2T, 1132/2V, 1132/2W, 1132/2X, 1132/2Y, 1137/A2, 1137/B2, 1137/C2, 1137/G, 1137/R, 1137/S, 1137/T, 1137/X, 1137/Z, 1137/3D, 1137/3E, 1137/3F, 1138/A, 1139/B, 1140/2, 1141/A, 1142, 1143/A, 1144, 1145/D, 1145/E, 1145/F, 1145/K, 1146/D, 1147/A, 1148/F, 1149/C, 1149/D en deel van het openbaar domein (Engsborgseweg). De kadastrale gegevens van het als dorpsgezicht beschermde goed werden gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming.

2.4.2. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De Schaliën molen is beschermd als monument:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2362>.

De Schaliën molen met omgeving is beschermd als dorpsgezicht:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2363>.

De Schaliën molen is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/20959>.

Een gebied ten oosten van de Schaliën molen, binnen het beschermde dorpsgezicht, is aangeduid als gebied waar geen archeologie te verwachten valt:
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/122930>.

Verder maken het beschermde monument en dorpsgezicht deel uit van het landschappelijk geheel "Abdij en bos van Averbode en Gerhagen" maar dit is zonder juridisch gevolg:
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135068>.

2.4.3. Omgeving

Het beschermde monument Schaliën molen is volgens het gewestplan gelegen in natuurgebied.

Opheffingsdossier: Windmolen Schaliënmolen met omgeving, monument en dorpsgezicht

Het beschermde dorpsgezicht Schaliënmolen met omgeving is volgens het gewestplan gelegen in natuurgebied (noordelijk deel), woongebied met landelijk karakter (centraal deel aan weerszijden van de Engsbergseweg, zuidwestelijk deel aan Achterheide en zuidoostelijk deel aan Prinsenbos) en groengebied (zuidelijk deel).

2.4.4. Natuur en Bos

Het beschermde monument en dorpsgezicht bevinden zich niet in habitatrictlijngebied maar een zone van zo'n 10 m diep aan de straatzijde van het molenperceel is aangeduid als Habitat (oranje) op de Natura 2000 Habitatkaart. Een passende beoordeling is voor de opheffing van de bescherming niet aan de orde.

3. BRONNEN

- Architectuurarchief Vlaanderen, Archief Lou Jansen, restauratieproject Schaliënmolen in Tessenderlo.
- Onroerend Erfgoed Limburg, Beschermingsdossier DL000226, Tessenderlo houten windmolen Schaliënmolen (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 1981).
- Onroerend Erfgoed Industrieel Erfgoed, Digitaal lopend archief, Tessenderlo houten windmolen Schaliënmolen.
- MONUMENTENWACHT VLAANDEREN 2019: *31031-2019-M Schaliënmolen 3980 Tessenderlo*.
- VANDEWEGHE E., BECUWE F., DE SADELEER S. & DECOODT H. 2021: *Tussen hemel en aarde. Een herwaardering van het windmolenerfgoed in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 187, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Schaliënmolen* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/84273> (Geraadpleegd op 4 januari 2022).
- DENEWET L. & HOLEMANS H. 2020: *De Schaliënmolen* [online], <https://www.molenechos.org/molen.php?nummer=581> (geraadpleegd op 4 januari 2020).

4. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

4.1. Omgevingsplan

4.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

4.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastrermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

4.4. Inspectierapport Monumentenwacht Vlaanderen